

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FORENING & MUSEUM

Medlemsblad for Helsingør Museumsforening Nr. 3 September 1998

Tænk på museerne før du sælger ud!

Det er en trist lille historie, der bringes på side 9 om salget af det unikke inventar og møblerne fra det gamle Svaneapotek i Helsingør. Det er samtidig en artikel, der giver anledning til at minde om, at man bør tænke på museerne - og dermed på eftertiden - før man sælger ud af historiske klenodier.

Ganske vist er Helsingør Kommunes Museer i en katastrofal situation, når vi snakker om magasinplads. Men i tilfælde som Svaneapoteket må det være problemer, som er til at løse - fremfor at vi risikerer, at der sker uoprettelig skade.

Det er jo sådan, at enkelteffekter i nødstilfælde kan erstattes, men de store og samlede miljøer er for altid tabt, når de først er »udstykket« og solgt til en hel række af forskellige købere.

Hvis man er i tvivl om bevaringsværdien af dette eller hint, så brug museerne som sparringspartner, og lad museernes folk kigge på tingene, før de sælges ukritisk.

Og det er jo ikke ensbetydende med, at man bare bliver opfordret til at forære sine ting væk. Hvis der virkelig er tale om bevaringsværdige værdier, så har museerne heldigvis fondsmidler og andre økonomiske muligheder at trække på i påkommende tilfælde.

BJ

Forsidebilledet

Maleren Julius Friedländer var en af mange kunstnere, der nød Nordkystens herligheder. Her var et særligt lys, og fiskernes liv betog selvsagt kunstnerne, da de selv boede til leje hos disse. Mange kunstnere valgte senere at slå sig permanent ned på Nordkysten, heriblandt Carl Bloch, hvis villa i Ellekilde stadig ses med sit karakteristiske pyramideformede tag. Forsidebillede viser Julius Friedländers maleri fra stranden ved Aalsgaarde i midten af forrige århundrede. Fiskerkonerne klarede husdyrholdet og høstede grøntsager og korn på de små lodder ved husene. Bag det frønnede plankeværk ses trillebøren, hvormed fiskekonen kunne bringe mandens fangst til salgs, ofte på torvet i Helsingør.

FORENING & MUSEUM

Kenno Pedersen
(ansvarshavende)

Lone Hvass

Lars Bjørn Madsen

Tryk: A-print, Espergærde

Forening & Museum

er et medlemsblad for Helsingør Museumsforening og udkommer med 4 numre om året i marts, juni, september og december. Stof til bladet indsendes til Helsingør Museumsforening/ Helsingør Bymuseum, Hestemøllestræde 1, 3000 Helsingør, tlf: 4 9 2 1 0 0 9 8 .

Nye medlemmer

kan indmelde sig ved henvendelse til Helsingør Bymuseum eller til Jens Erik Nielsen, Rolighedsvej 17, 3000 Helsingør, tlf: 4921-7087.

Martinus Galschiøt og Reberbanen

af Aase Teilmann

Efter opfordring fra Helsingør Bymuseum, skal jeg her prøve at fortælle lidt om Martinus Galschiøt og Reberbanen, alt efter hvad jeg husker fra min barndom og ungdom.

I mange år er vi i familien blevet spurgt om vores mor ikke var en datter af Martinus Galschiøt, og her har jeg altid gået uden om spørgsmålet. Især i de senere år, er det spørgsmål blevet stillet. Vi har derfor i den nulevende familie drøftet dette og indset, at der er mange kendsgerninger, der viser at Olga Victoria Galschiøt er datter af M. Galschiøt. Olga er født 1877. Hendes mor døde af tuberkulose medens den lille pige var spæd. Hun blev derfor adopteret af Margrete Galschiøt, den ene af Martinus Galschiøts tre søstre, der boede i det gamle hus på Reberbanen (Lundegade 13, nu nedrevet til fordel for biblioteket og Kulturforvaltningen), mens Martinus selv boede i det nyere hus (Lundegade 17) i samme Reberbanepark. I 1877 var det jo ikke så let for en ungarl, at have et barn uden for ægteskab, så derfor blev Martinus Galschiøt til »Morbror« for os alle i familien. Også andre venner kaldte ham sådan, nærmest som et kælenavn. Min mor og far blev gift 1900.

Min far, Hilmar Heiberg-Jürgensen, var dengang forstkandidat, senere kgl. Skovridder (som det hed på det tidspunkt) først i Jylland og senere ved Falsters statsskov. Mens de boede i Jylland, var min storesøster hos »Morbror« på Reberbanen for at blive student. Afstandene i Jylland var jo store og der var ingen rutebiler for skolebørn. Da vi kom til Falster, kunne min bror og jeg bedre komme til Nykøbing F. for at gå i skole. Vi kørte med hestevogn eller på cykel.

Den første gang, jeg kan huske, at jeg var med min mor på Reberbanen, var ved Nytårstid. Der var is på den gamle reberbanedam. Det var meget spændende. En skøjteløberforening havde lejet dammen. Der var lygter over det hele, så medlemmerne kunne løbe hele aftenen. Om dagen kunne jeg så øve mig på skøjter sammen med enkelte andre børn. Det virkede bare så morsomt. I sommerferierne var jeg som lille pige altid på ferie på Reberbanen sammen med min mor og bror, senere alene. Tiden gik da meget med at ro i den gamle båd, der var en norsk flodbåd, men inden vi roede, måtte vi næsten altid øse båden for vand. Som ung pige roede jeg også meget i båden, en-

ten blot for at nyde synet af de smukke åkander, svanerne i den smukke park, eller også havde jeg lektiebøger med, dog også romaner. Dammen var jo omkranset af siv og derimellem fandt jeg planten »Kalmus«, hvis rod var så spændende med den særlige duft. Min mor fortalte mig, at den havde været brugt i medicinen, bl.a. mod pest og nu om dage i duftblandinger. I det gamle hus boede gartner Larsen med sin kone og tre børn. Vi var nogenlunde jævnaldrende, Gudrun, Roald og Børge, tror jeg de hed. Gartneren sørgede for grønt og frugt til husholdningen hos morbror. (Jeg tror aldrig jeg har smagt så flotte hindbær). I dammen var der altid to smukke svaner, som sammen med karperne skulle fodres med brød. Karperne fangede morbror ved at holde en omvendt paraply under dem og så bare trække den op. Karperne blev kogt og serveret for os

M. Galschiøts hjem, Lundegade 17, set fra Reberbaneparken med søen i forgrunden.

til frokost. Når vi fodrede svanerne, kom karperne og nippede i svanernes fødder, idet de nok troede, at det var brød.

Da min mor som ganske ung boede hos søstrene Galschiøt i det gamle hus, kom en læge - vist både som læge og som ven - på Reberbanen. Hans navn var Livkirurg, Professor Carl L. Studsgaard. Af ham fik min mor en »recept« på Eau de Cologne med syv forskellige essencer, som blev sat på spiritus vini. Min mor fik lavet den et par gange. Sidste år lavede jeg den. Jeg synes den er ret spændende. (Jeg har kaldt den eau de cologne Viktoria efter min mor.)

M. Galschiøt havde en del selskaber, hvor de spillede L'hombre, og ved andre selskaber spillede damerne en lille violinkancert. Her var det blandt an-

Martinus Galschiøt i selskab med husbestyrerinden Augusta Pansch og hunden Bet fotograferet omkring 1935. Fotografiet nederst til højre viser nøddegangen ved pakhuset.

det professor Fredericias frue der spillede violin. Det var meget dejligt at høre på. Da jeg var helt lille kan jeg lige huske, at M. Galschiøt havde en husbestyrerinde, der hed »madam Olsen«. Senere en husbestyrerinde ved navn Augusta Pansch, som jeg var meget glad for. Hun havde lært madlavning i Frankrig. Frk Pansch overlevede i øvrigt Martinus Galschiøt. Hun havde fået et lille hus i Nysted (at det blev dér, var fordi frk. Pansch havde en søster, der var gift med hovmesteren på Aalholm gods.) Da jeg boede i Nykøbing F på det tidspunkt, havde jeg let ved at besøge hende i Nysted.

Da mor var 12 år, fik hun af sin far 1 kr. pr. måned indtil sin konfirmation. Senere mener jeg at kunne huske, at der hele tiden blev indsat penge i Overformynderiet. Vi tre børn fik til fødselsdagen 1 kr. pr. år, vi fyldte. Det var meget spændende.

Alle morbrors artikler og bøger blev skrevet med det samme penneskaft (det er nu på Helsingør Bymuseum). For at få lidt motion, havde Martinus Galschiøt over sengen et par reb med ringe hængende, og man kunne i gæsteværelset høre, når morbror trænede i disse, da de skreg lidt. Desuden huggede han brænde til kakkelovnene.

Når jeg gik tur med morbror i byen, havde han altid sin stok - der havde et kuglerundt hoved af sølv - med, ikke for at støtte sig til den, men blot for at verfe børn væk fra fortovet i det han

Redaktør Martinus Galschiøt på Helsingør Kirkegård sammen med Olga Viktoria Galschiøt, gift Heiberg-Lürgensen. Galschiøt er i Helsingørkredse nok bedst kendt for sin prægtige bog »Helsingør omkring Midten af forrige Aarhundrede«, der udkom i 1921, hvor han var 76 år gammel.

sagde »gå væk børn, gå væk børn«. Det gjorde de hurtigt. Et par somme lejede professor Fredericia med hele husholdningen det gamle hus. På det tidspunkt var den yngste Allan Fredericia en meget sød lille dreng på 2 år. Han blev senere balletekspert og gift med balletstjernen Marianne von Rosen. I stedet for af sove til middag slappede M. Galschiøt af ved et øjeblik at sætte sig i sin lænestol med et nøgleknippe i hånden og armen løst hængende over armlænet. Når han så tabte nøglerne, havde han hvilet tilstrækkeligt. Som halvstor pige fotograferede jeg en del. Derved kom jeg til at kende Mads Hansen, der havde en ganske velrenommeret antikvitets-

forretning i Lundegade, men tillige fremkaldte film. Han var en søn af den kendte distriktslæge i Helsingør. Mads Hansen boede lige ved siden af Reberbanen. Det var altid spændende at besøge Mads Hansen i hans idylliske hus.

Fra morbrors lange skribentid kom der ofte en ven eller kollega på visit og de snakkede blot en times tid og hyggede sig. På første sal havde morbror en dejlig søkikkert, så vi kunne se helt over sundet til Sverige. Den stod altid parat i vinduet på første sal. Mor havde en kusine Margot Galschiøt (desværre ved jeg ikke, hvem hun var datter af). Denne kusine blev gift med apoteker Hahn Thomsen i Riserup på Falster i nærheden af os i statsskoven. Jeg har senere erfaret at Margot og hendes mand begge er begravet på Helsingør kirkegård. I de senere år traf grosserer C. Collstrup og Martinus Galschiøt hinanden og havde megen glæde af hinandens selskab. Collstrup boede i Villa Lundehave ved Nordre Strandvej. Han havde den hobby at trække ure op, og derfor gik han til morbror en gang om ugen og trak og rettede urene her, og ve den der blandede sig i dette, for det var hans arbejde. Ellers skiftede de to herrer til

Øverst et stemningsbillede fra Reberbaneparken, der var domineret af piletræer. Nederst ses det gamle hus på Reberbanen, Lundegade 13.

at besøge hinanden og blot hygge sig. Jeg har været et par gange med derude i Lundehave. Der var dejligt ved Strandvejen, og det var morsomt at se hunden Bobby, der havde en stol - med pude, hvorpå dens navn var broderet - på hver etage!

I 1940 døde Martinus Galschiøt, og samme år gik min far på pension, hvorefter mine forældre flyttede til Reberbanen. Mor var M. Galschiøts universalarving. Derfor kunne de bo i det hus, de helst havde lyst til, nemlig Galschiøts herlige hus. Først efter min mors død i 1965 overgik ejendommen til Helsingør Kommune

Mere om de Mesas hus på Lappen

af Lars Rømer-Nygaard

Kører man ind i Helsingør nordfra, når man til Lappen. Her ligger på Strandvejens højre side (Lappen 1) det lille undselige hus engang smukt placeret - nu i skyggen af et uklædeligt højhus. Navnepladen fortæller, at her ligger »de Mesas Hus«, men ikke hvilken de Mesa eller hvad æren skyldes. Huset har såvidt vides aldrig tilhørt familien, dog er det en kendsgerning, at de Mesas-familien har haft et vist tilhørsforhold til Helsingør. Major Adam Tobias von Lützwow, officer ved Kronborg, residerede en årrække i huset. Historien om hans tid her er et stykke kulturhistorie, der perifert berører generalen fra 1864 de Mesa, en berøring der ikke kvalificerer til en navneplade omend skønt deMesa, afskediget i unåde efter historiens modigste tilbægtog, fortjener oprejsning og minde. Admiral von Lützwow gift med Elisabeth Wigandt fik flere børn, sønnen Adam Tobias giftede sig aldrig, men i husets kælder var flere børn hos deres moder som hed Bodil. Forholdet kom kongen for øre, han kaldte von Lützwow til sig og meddelte ham, at han værsgo havde at lyse børnene i kuld og køn, men at han ikke ville forlange ægteskabs indgåelse med børnenes moder - sådan blev det. Adam Tobias ene søster var gift med general De Mesas,

ægteskabet forblev barnløst. Generalen døde i sorg over sin vanære. En anden søster blev gift med chefen for krudtværket i Frederiksværk Oberst Peter von Tscherning. Dennes søn, krigsministeren medlem af den grundlovgivende forsamling Anton Frederik von Tschernings, giftede sig med sin meget yngre kusine, - et af børnene fra »kælderen«- Eleonore Christine (von) Tscherning født von Lützwow. Med udgangspunkt i det lille hus på lappen er bogen, »Eleonore Christine Tschernings erindringer« - en skildring, der sætter samtiden i relief. Historien om officeren med konen i kælderen kunne have forekommet i Dickens. Navnet »de Mesas Hus«- altså ukorrekt - smager af det honette, men bunder formentlig i en uvidenhed, der ligeså godt kunne have udtrykt sig ved »von Lützwows lyst«, hvilket havde været usmageligt, men dog rigtigt.

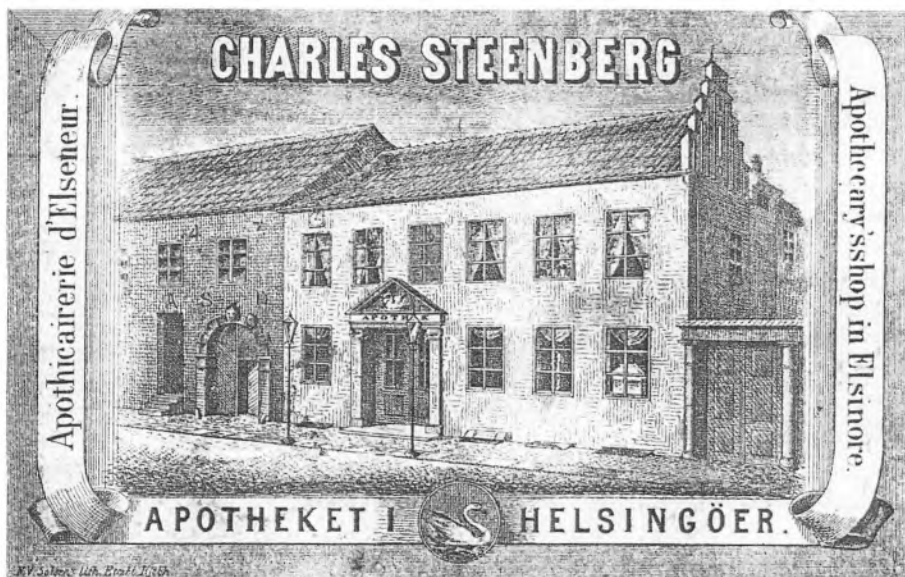
Ved stille eftertanke kunne man sagtens forestille sig, at fortællingen i al sin sociale gru, kunne have befordret et navn på huset, der kunne imødekomme trangen til det honette, det romantisk pittoreske og på en og samme gang det ønskværdige ved en historisk korrekthed.

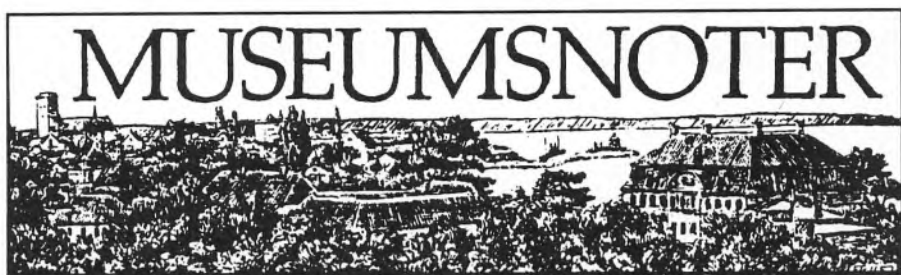
»BODILS MINDE«

Det gamle Svaneapotek

På en gammel receptkuvert i Helsingør Byhistoriske Arkiv findes denne fine tegning af det for længst heden-gangne Svaneapotek. På apoteker Charles Steenbergs tid i sidste halvdel af forrige århundrede, omkring Øresundstoldens ophævelse, havde apoteket kun til huse i den ældste bygning ud mod Færgestræde, der dengang var lukket med porte og spærret for gennemgang. Tegningen er lidt fordrejet, men man genkender de fleste detaljer den dag i dag ved et nærmere blik på stedet. Efter Steenberg blev apoteket i 1884 overtaget af James Foersom, for nogle år efter at overgå til den navnkundige apoteker Johannes Rink, der ombyggede apoteket til den skikkelse, det havde indtil det lukkede i 1969. I dag er det sørgeligt at erkende det gamle apoteks skæbne. Nu afdøde Lisbeth Rink værnede pietetsfuldt om sin farfars

gamle hjem, der var et helstøbt klenodie fra sundtoldstiden, men efter hendes død i 1996 kom ejendommen på »fremmede hænder«, og alt apoteksinventar og hjemmets møbler solgt til antikvitethandlere for at blive spredt til alle afkroge af landet uden mulighed for fremtidig at kunne fortælle apotekets spændende kulturhistorie. Trist, meget trist, er det at museet ikke fik besked om salget og dermed mulighed for via fondsmidler at kunne købe det hele med henblik på at bevare apoteket og apotekerhjemmet, som en meget vigtig del af sundtoldstidens Helsingør. Nu vil der aldrig nogensinde blive mulighed for at retablere det gamle Svaneapotek med sit særegne miljø. Lidt af det findes ganske vist i Den gamle By i Aarhus - men det meste er afhændet til diverse antikvitethandlere, der kom først til mølle. LBM

Den permanente udstilling på Bymuseet.

Udstillingen er stadig under ombygning og får tilført genstande fra vore magasiner, der ikke har været udstillet tidligere. Udstillingen »Byens arkæologi«, der er blevet en vigtig del af den permanente udstilling, fortæller om, hvad der er fundet i jorden, på lofterne og i vandet. Bl.a. er fundene fra de arkæologiske udgravninger ved Hestekilden og i Kongensgade medtaget, som de helt friske nyheder i udstillingen. Også spændende er de fund, som kirketjener Torben Bill-Jessen igennem flere år har gjort i St. Olai Kirke. Hvad mener De f.eks. om stykker af en paryk, nøgler til stolestaderne fra dengang de blev lejet ud, bolde fra latinskoleelevernes leg i kirken, humle og ligskjorter fra kisterne, brandspande, de obligatoriske mønter fra gulvbræddernes sprækker og ødelagte englevinger og griseører fra epitafierne. Ja, en kirke er sandelig mere end Guds ord!

Endnu 2 rum er under ombygning, og når de står færdige, vil man kunne se

byens mænd og kvinder portrætteret i maleri, stik og tegninger fra 1600-årene til vort århundrede. Hermed bliver der mulighed for at vise en del af museernes store samling af portrætter. Udstillingen vil tillige give de besøgende mulighed for at forstå baggrunden for Øresundstoldens Helsingør, og i tilgift fortælles »Århundredernes historie i byen«.

Flynderupgaard

I efterårsferien vil der traditionen tro blive taget kartofler op.

En mindre udstilling fortæller om kurvefletning, hvor en af landets fineste kurvemagere Steen H. Madsen den 30. oktober kommer og demonstrerer sin kunst, bl.a. med udgangspunkt i Flynderupgaards meget fine samling af flettede fiskeruser.

For den køkken-kulturhistorisk interesserede vil der være mulighed for gode og billige danske retter anno 1925.

Museumsforeningen laver studietur til »Nordpolen«.

Sæt allerede nu kryds i kalenderen ud for den 23.-25. april næste år.

Helsingør Museumsforening arrangerer i dagene fra fredag den 23. til søndag den 25. april næste år en studietur til Tyskland og det nordlige Polen. Turen går blandt andet til Helsingørs privilegiegiver Erik af Pommerns gravsted nær Kolobrzeg i Polen, til Kap Arkona på Rügen, hvor Biskop Absalon besejrede Venderne samt til hansestaden Rostock.

Der er afgang fra Helsingør fredag morgen klokken ca. 5.15. I luksusbus køres til Gedser og herfra med hurtigfærgen til Rostock, hvor der er byrundtur i løbet af formiddagen.

Fra Rostock køres til Stettin, hvor vi indkvarteres på det flotte 4-stjenede Hotel Radisson, hvor middagen venter. Om aftenen vil der være mulighed for en tur på egen hånd i byen eller bare afslapning.

Straks efter morgenmaden lørdag kører bussen til det store marked i Stettin - et af de største i Polen - og her er der mulighed for at gøre virkeligt gode køb af glas, lædervarer, antikviteter eller lignende. Fra markedet går turen videre langs Østersøkysten forbi byen Kolobrzeg til den lille by, hvor Erik af Pommern ligger begravet. Undervejs er der frokost - enten i busen eller på restaurant. Sidst på dagen går turen tilbage til

Stettin, hvor der er middag på den kendte restaurant Balaton - et meget populært spisested, der serverer traditionel polsk mad, ligesom der er underholdning.

Straks efter morgenmaden søndag forlader vi Stettin og kører atter mod vest. Undervejs gøres en afstikker til Rügen, hvor der er besøg på Kap Arkona, hvor Venderne havde deres store borg og helligdom på Absalons tid. Derfra går turen videre til Rostock og hjemad med færgen. Der er hjemkomst til Helsingør søndag aften ca. klokken 23.30.

Prisen for turen er 1.345 kroner i dobbeltværelse - tillæg for enkeltværelse kr. 250,-.

Prisen inkluderer transport i moderne langtursbus med toilet, bar, køleskab og flysæder. Der er mulighed for at købe øl, vand, kaffe, the samt evt. små frokostretter på ud- og hjemrejsen.

Endvidere er færgetransporten inkluderet, og det samme er det store morgenbord på færgen, ophold på det flotte Hotel Radisson, halvpension med første middagsmåltid på ankomstdagen fredag og sidste er morgenmad på afrejsedagen, alle udflugter, moms samt bidrag til Rejsegarantifonden.

Der kan allerede nu bestilles plads, og det er nok en god idé, for der er kun

Udsendes i uge 36

50 pladser ialt. Ved bestillingen betales et depositum på 400 kr. Afbestillingsforsikring kan tegnes for 75 kr. pr. person.

Tilmelding til turen kan ske til Helsingør bymuseum, Hestemøllestræde 1. 3000 Helsingør, telefon 49 21 00 98. Yderligere oplysning om turen fås hos formanden for Helsingør Museumsforening, redaktør Bent Jørgensen, telefon arbejde 49 22 21 10, eller privat 49 22 26 68.

I løbet af vinteren vil Museumsforeningen iøvrigt arrangere foredrag, som lægger op til studieturen, og der vil naturligvis være dansktalende guide med på hele turen.

Bent Jørgensen

Efterårets foredrag

Museumsforeningen indleder efterårets foredragsrække den **10. oktober 1998**, hvor fhv. vicetoldinspektør Erling Svane vil fortælle om heraldisk forskning. Foredraget ledsages af lysbilleder.

Foredragsrækken forsætter den **14. november 1998**, hvor Ingrid Dora Janbjer vil foredrage over emmet »Skåne som dansk«.

Sidste foredragsholder i dette år er Pia Wessel den **12. december 1998**, hvor hun vil fortælle om Struensee. Foredraget er en opfølgning af hendes tidligere foredrag og stadig aktuelt med baggrund i Danmarks Radios viste serie om Struensee.

Foredragsrækken finder sted på **Helsingør Bymuseum på lørdage klokken 15.30.**

I forbindelse med artiklen side 3 om Galschiøts Reberbanepark, bringer vi her et billede, der viser reberbanen, da den endnu var i funktion under Claessens ledelse. Den lange rebslagerbygning ses tillige med de gamle blegedamme. Omend ombygget og forandret indgår begge dele stadig i parken og husene langs Lundegade. J.-F. de Jonquiere 1800.